

YTTRANDE

2006-11-13 Dnr 76/06

Jordbruksdepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Samernas sedvanemarkar (SOU 2006:14)

Jo 2005/520, 2147, Jo 2006/156, 512

1. Bakgrund

Sametinget får härmed avge sitt yttrande över betänkandet Samernas sedvanemarkar (SOU 2006:14). Yttrandets principiella och materiella utgångspunkt är Sametinget uttalande angående betänkandet antaget plenum i Piteå, den 24-25 oktober 2006.

Mot bakgrund av att betänkandet **Samernas sedvanemarkar** är föranlett av omständigheter kopplade till den svenska staten och samernas gemensamma koloniala arv finns anledning att lyfta fram professor Gudmundur Alfredsson kommentarer i artikeln *Ursprungsfolkens markrättigheter och kulturella rättigheter enligt internationell rätt* i delbetänkande *Vem får jaga och fiska? Historia, folkrätt och miljö* (SOU 2005:79) Alfredsson framhåller i sin sammanfattande kommentar att ett demokratiskt system inte nödvändigtvis visar välvilja eller förståelse för urfolkens krav eller behov. De demokratiska och demografiska realiteterna kräver också ibland att urfolken måste kompromissa, ibland även fatta smärtsamma beslut, för att åtminstone en del av deras förväntningar skall infrias betonar Alfredsson. En annan aspekt som Alfredsson pekar på är om de nationella domstolarna inte kan skipa rättvisa krävs ett skickligt ledarskap från politikerna i landet. I detta sammanhang frågar sig Alfredsson om det är rätt att alla viktiga beslut om urfolks rättigheter, däribland markrättigheter, vid lagstiftningsförfaranden och domstolsbeslut fattas av icke-samer. Professor Gudmundur Alfredssons observationer borde i detta sammanhang uppmärksammas i högre grad eftersom det samiska folkets och den svenska statens gemensamma koloniala förflutna skapat och etablerat en strukturell diskriminerande

Cujuhus/adress	Telefovdna/telefon	Fåksa/telefax
Adolf Hedinsvägen 58 981 33 GIRON/KIRUNA	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: lars-anders.baer@sametinget.se	0971 - 552 20 (direct)	0971 - 558 93
Org.nr.: 202100-4573	070 - 316 20 56 (mobil)	

maktordning. En maktordning där det svenska är överordnat de samiska.
Gränsdragningskommissionen tillkomst, arbete och förslag bekräfta att denna maktordning råder.

Professor Gudmundur Alfredssons reflektioner bör nog beaktas i högre grad av alla inblandade parter, men framförallt av regeringen och den lagstiftande församlingen i Sverige i det fortsatta arbete.

2. Sammanfattning

2.1 Plenums uttalande

Vid Sametinget plenum i Piteå den 24-26 i oktober 2006 antogs ett uttalande rörande förslagen, motiven och de frambragta historiska materialet i gränsdragningskommissionens betänkandet *Samernas sedvanemarkar* (SOU 2006:14).

Med anledning av gränsdragningskommissionen betänkande antog Sametingets plenum följande uttalande enligt plenumsprotokollets § 45:

- att uttala sin uppskattning av den källkritiska historiska genomgång som görs i betänkandet, vilket utgör en god grund för det fortsatta arbetet att bilägga konflikter om rätt till vinterbeten, tolkning av vilka områden som samerna traditionellt innehar m m.,
- att efterlysa, med den internationella jämförelsen som bakgrund, en djupare analys om olika former av rättigheter, exempelvis sedvana som skulle kunna uppstå genom utnyttjande av markområden, intensivt såväl som extensivt,
- att konstatera att det föreligger olika tolkningar beträffande hur rättsinstitutet urminnes hävd upparbetas, hur avbrotstider beräknas, samt hur särskilda förutsättningar för varje enskilt område och förhindrande av att använda mark bedöms, vilket måste klarläggas och tydliggöras,
- att konstatera av begreppet urminnes hävd och de slutsatser som kan dras av det historiska materialet inte i alla delar på ett konsekvent sätt lagts till grund för gränsdragningen. Inom vissa områden där det historiska materialet enligt de sakkunniga visar att urminnes hävd till vinterbeten har etablerats, så görs tolkningen att det endast är sannolikt att en sådan rätt föreligger därför att markägarna i dag är av annan uppfattning. Slutsatsen strider mot tidigare resonemang i betänkandet där det konstateras att etablerad urminnes hävd endast kan brytas till följd av att marken inte utnyttjats under en tidsperiod som motsvarar den tid som krävs för etablering av urminnes hävd, påpekar de sakkunniga,
- att som sin mening uttala att man stödjer utredningen ansats att indela renkötselområdet i olika kategorier, men men ifrågasätter avgränsningarna i framförallt kategori 3 och 4, dels där lagakraftvunna domar på ett antal enskilda fastigheter belastar hela renbetestrakten, t ex i Härjedalen, dels att vinterbetesområden där tredskodomar meddelats ingår i kategorin, även om ingen rättslig prövning skett, dels att

föresättningar inom kategori-3 området varierar så pass mycket att området i sin helhet inte kan utgöra samma kategori,

- att uttala att det inte har framkommit tillräckliga argument för att frånga den bedömning som gjorts i betänkandet om ILO: s konvention nr 169 (SOU 1999:25) att med traditionellt innehav avse sådana delar av året-runt-markerna som staten förvaltat in i våra dagar,
- att påtala att utredningens snäva tolkning av vilka områden som traditionellt innehas inte är riktig. Att uteslutande utgå från renskötelsen vid denna bedömning är för begränsande. Samernas övriga markanvändning måste beaktas i större omfattning,
- att avvisa utredningens förslag som rör den inre gränsen. Förslaget har ingen juridisk eller rättshistorisk förankring och tillsammans med den traditionella analys utredningen gjort, tangerar den utredningens uppdrag. Utredningens uppgift var inte att framlägga ett rättspolitiskt grundat förslag,
- att bifalla utredningens intention att ett särskilt medlings- och utredningsinstitut upprättas som kan träda in när det uppstår tvister om bl.a. renskötselrättens geografiska omfattning. Medlings- och tvistelösningsorgan bör vara antingen en förvaltningsmyndighet eller en specialdomstol som har såväl en medlande som beslutande, alternativt dömande, uppgift. Tvistelösningsorganet bör som föreslagits ha en självständig utredningsplikt, dvs. inte grunda sina slutsatser enbart på vad parterna anför,
- att uttala att det i rennäringslagen införs regler om bevisbörda i likhet med den norska rennäringslagstiftningen,
- att uttala att det mest akuta är att hitta former för hur rennäringsens vinterbetesmarker i Härjedalen och Dalarna ska tryggas. Utgångspunkten är att renskötelsen måste ha tillgång till avgiftsfritt vinterbete för att långsiktigt kunna säkra en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennäring,
- att bifalla utredningens förslag att Muonio sameby återfår statusen som skogssameby, dock utan jakt- och fiskerättigheter.

3. Direktiven

I direktiven framgår att uppdragsgivaren utgår från presumtionen att mark inom renskötseområdet åretruntmarker ägs av staten. I direktiven sägs bl.a. när man talar om sameallmanningarna att "som in i våra dagar varit i statlig ägo...". Formuleringarna i direktiven, liksom andra officiella dokument är ofta oprecisa och där man ofta växlar mellan judiciell och administrativ begrepps apparat. Exempel på begrepp som ofta används är "statens mark", "tillhör staten" och "statligt ägo" osv.

Mot bakgrund av frågans karaktär bör den svenska statsmaktens sida vara mer stringent när man talar om sameallmänningarnas rättsliga status.

Huvuddelen av markerna inom sameallmänningarna saknas i dag en formell ägare i fastighetsrättslig mening, dvs. fastigheterna saknar lagfart. Ett lagfartsärende sker normalt på helt formella grunder utan någon efterforskning av bakgrunden eller de materiella förutsättningarna för fastighetsupplåtelsen. I 60 a § lagen (1970:995) om införande av den nya jordabalken (JP) gjordes ett undantag från lagfartskravet beträffande vissa äldre förvärv. Enligt bestämmelserna kan den som inte var skyldig att lagfara sitt förvärv när förvärvet skedde (före 1876) anses ha lagfart om, om hans ägande styrks. I samband med riksdagsbehandlingen av proposition 1882/83:54 om förslag till ändring i lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken framställdes i en motion ett yrkande om att 60 a § inte skulle tillämpas på mark ovan odlingsgränsen. Lagutskottet avstyrkte dock bifall till motionen med motiveringen att skäl saknades att undanta sameallmänningarna från lagförslagets tillämpning. I kommentarerna till 60 a § JP (Prop 182/83 och LU 1982/03 30) uttalas dock att vid tillämpningen av 60 a § beträffande mark ovanför odlingsgränsen får det ankomma på inskrivningsdomaren att iakttaga särskilda försiktigheter vid prövningen av om undantagsregeln skall tillämpas i fråga om inskrivningsåtgärder på sådana områden av de s.k. sameallmänningarna där äganderättsfrågan inte prövats.

4. Historiska förutsättningar

I uttalandet från Sametingets plenum den 24-26/10 2006 uttryck en uppskattning av den källkritiska historiska genomgång som görs i betänkandet, vilket utgör en god grund för det fortsatta arbetet att bilägga konflikter om rätt till vinterbeten, tolkning av vilka områden som samerna traditionellt innehar m. m.

Gränsdragningskommissionen har i sitt arbete gått igenom ett omfattande material som finns hos olika myndigheter. Mot bakgrund av den begränsade tid som utredningen fått är det förstärkt fokuserat undersökningen till tiden efter att den "storskaliga rennomadismen" blev huvudnäring, dvs. från 1600-talet och framåt. Beklagligt är att man av tidsskäl avstått från att närmare bearbeta lokala källserier som domböcker, kyrkböcker och dylikt. Material i andra arkiv, tidningsarkiv, forskningsrapporter och litteratur som rör arkeologi, traditionell kunskap och samiska kulturmiljöer m.m. skall också kunnat frambringa ny kunskap om både den *yttre* och *inre* gränsen.

Gränsdragningskommissionen fokus legat på arkivstudierna kring den *yttre gränsen*, medan frågorna kopplade framförallt till den *inre gränsen* inte uttömts. Den källkritiska historiska genomgång av materialet som är kopplat till utredningens förslag som rör den *inre gränsen* därför både begränsad och britsfällig.

Frågeställningar om traditionell kunskap och hur det skulle användas för att dokumentera traditionell markanvändning ventilerar inte i utredningen. *Traditionell kunskap* eller *tyst kunskap*

är den folkliga erfarenhetsbaserade kunskapen som förs vidare från generation till generation genom praktiskt brukande av naturen och de biologiska naturresurserna har därför av naturliga skäl inte heller kunnat beaktas.

I detta sammanhang kan nämnas att regeringen den 15 december 2005 beslutade att ett "Nationellt program för lokal och traditionell kunskap relaterat till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald" (M2005/ /Na) upprättas. Bakgrunden är att i Konventionen om biologisk mångfald framhålls i artikel 8j¹ vikten av att bevara traditionell kunskap som kan vara av betydelse för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald. Programmet ska verka för:

- i) kartläggning och dokumentation
- ii) åtgärder för att upprätthålla lokal och traditionell kunskap
- iii) spridning av lokal och traditionell kunskap

Arbetet kommer att samordnas av Centrum för biologisk mångfald i Uppsala i nära samarbete med olika nyckelintressenter för traditionell kunskap, t.ex. Sametinget.

Samernas renskötsel, slöjd, jakt och fiske, kustnära fiskares vana vid sjöliv och fäbodbrukarnas kännedom om sina djur och skogsbetet är exempel på traditionell kunskap som riskerar att glömmas bort. De tillhör en typ av kunnande som inom mångfaldskonventionen framhålls som en nationell resurs.

Vikten av att bevara av traditionell kunskap är en fråga som förekommer också i en mängd olika internationella konventioner och fördrag, t.ex. Konventionen om skydd av det immateriella kulturarvet, Ramsar-konventionen, Agenda 21 och ILO:s konvention nr 169. Det nationella programmet ska fokusera på traditionell kunskap kopplad till nyttjandet av biologisk mångfald och särskilt med betydelse för dess bevarande. Verksamheten kommer att inledas under början av januari 2006 och till att börja med pågå i sex år. I Naturvårdsverkets förslag till ett sextonde miljömål markerade man vikten av att relevant traditionell kunskap om biologisk mångfald och dess nyttjande bevaras inom en generation

Sametinget håller för närvarande att tillsammans med CBM att genomföra en förstudie om dokumentation och bevarande av traditionell samisk kunskap.

Utredningens genomgång av material som finns hos olika myndigheter och arkiv ger vid handen att det dels finns ett omfattande material som bör bearbetas vidare, dels att grundforskningen i arkiv bör fortsätta.

¹ **Konventionen om biologisk mångfald, artikel 8j:**

"respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livsätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och främja en bredare tillämpning av dessa, med godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor, samt främja rättvis fördelning av nyttan som uppkommer vid utnyttjandet av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor."

Mot bakgrund av att de fortfarande finns luckor i både kunskapen om samisk markanvändning i det områden som definieras som den yttre gränsen och området som rör den *inre gränsen* bör medel avsättas för möjliggöra en fortsatt forskning. Materialet presenterat av Gränsdragningskommissionen är en bra plattform för de fortsatta arbetet.

Ett viktig källkritiskt problem som måste beaktas i det fortsatta arbetet är att den samiska dimensionen ges ett utrymme. Kunskaper om samisk markanvändning och sedvanerätt ligger ofta inbäddat i det som kallas traditionell kunskap.

4.1 Källorna rörande samernas vinterbetsmarker

I kapitlet 7 redovisas och analyseras de källor som innehåller uppgifter om de samiska betesområdenas geografiska utsträckning. Utredningen bygger primärt på de källor som står till förfogande i statliga myndigheters arkiv. Utredningen redovisar det material som de uppfattat som de mest intressanta arkiven.

Samiska närvaro i anslutning och nedan den yttre gränsen finns tidigt belagt i litteraturen, bl.a. redogör Carl von Linné för ett möte med samer i Äppelbo i anslutning till sin resa till Dalarna. Ingvar Svenberg har i böckerna *Sockenlappar* (1981) och *Hästslaktare och korgmakare* (1999) beskrivit en samisk markanvändning i områden i anslutning och nedan den yttre gränsen.

Dokumentationen och forskningen inom det som brukas kallas det samiska kärnområdet, dvs. områden i anslutningen till den *inre gränsen* är mycket mer omfattande än de som rör områden i anslutning till den yttre gränsen. Denna observation gäller såväl arkeologin som andra forskningsgrenar. Det först på senare år som arkeologiska undersökningarna i områdena i anslutning till den yttre gränsen ingångsatts. Skogsstyrelsen arbete inom ramen för projektet *Skog och historia* är ett bra exempel. Syftet med arbetet är förbättra kunskapsunderlaget kring skogens kulturmiljöer genom att inventera och dokumentera forn- och kulturlämningar i främst skogsmark. Materialet som tagits fram bör ha intresse vid bedömningen av sedvanerätten.

I en diskurs om källorna rörande samernas vinterbetsmarker är det svårt att undvika Elof Huss utredningen genomförde under 1950-talet. Utredningen konstatera att Huss arbete har är mycket grundligt arbete med ett rikt innehåll och antyder att domstolarna gjort i det s.k. Renbetesmålet inte tillräckligt beaktat Huss utredningen.

Det finns brister i Huss utredningen. Urvalet av sagesmän i vissa områden kan ifrågasättas Dessutom berörde inte Huss Västerbottenssamernas förekomst i områden inom Västernorrlands län.

Trots att utredningen vidimerar Huss arbete delar utredningen inte Huss slutsatser beträffande flera områden i Jämtland där Huss konstaterat att dessa områden utgör traditionella renskötselområden. Utredningen motiv till varför man valt att frånga Huss bedömningar framgår ej.

5. Urminnes hävd

Sametingets plenum den 24-26/10 2006 konstaterade i sitt uttalande att det dels det föreligger olika tolkningar beträffande hur rättsinstitutet urminnes hävd upparbetas, hur avbrottstider beräknas, m.m., vilket måste klargöras och tydliggöras, dels att utredningens tolkning av begreppet urminnes hävd och de slutsatser som kan dras av det historiska materialet inte i alla delar på ett konsekvent sätt lagts till grund för den föreslagna gränsdragningen.

Plenum uttalade också att det i rennäringslagen bör införas regler om bevisbörd i likhet med den norska rennäringslagstiftningen.

Det särskilda yttrandet av de sakkunniga Barbro Julstad, enhetschef, Kjell Åke Modéer, professor och Kjell Westling, fastighetsråd bör här särskild noteras. I betänkandets inledande del sägs bland annat att arbetet bedrivits i nära samråd med berörda sakkunniga och experter. Betänkandet är därför skrivet i vi-form. I det särskilda yttrandet vitsordas att utredaren kontinuerligt samrått med sakkunniga och experter, men att de sakkunniga med anledning av vi-formen känner sig föranledda att avge ett särskilt yttrande, eftersom det i annat fall kan uppfattas som om de sakkunniga står bakom betänkandets resonemang och slutsatser i dess helhet, vilket alltså inte är fallet.

De sakkunniga pekar särskilt på vissa frågor som kan ha betydelse för avgränsningen av vinterbeten och för samernas rätt till mark som traditionellt innehas inom åretrunt-markerna. De sakkunniga framhåller inledningsvis sin uppskattning av den källkritiska historiska genomgång som görs i betänkandet, vilket utgör en god grund för framtida avgöranden vid konflikt om var rätt till vinterbeten föreligger och var sådan rätt inte föreligger, samt var det råder osäkerhet. Tolkningen av begreppet "urminnes hävd" och de slutsatser som kan dras av det historiska materialet har dock inte i alla delar på ett konsekvent sätt lagts till grund för gränsdragningen av utredaren, menar de sakkunniga. Inom exempelvis vissa områden där det historiska materialet visar att urminnes hävd till vinterbeten har etablerats, så görs tolkningen att det endast är sannolikt att en sådan rätt föreligger, därför att markägarna i dag är av annan uppfattning. Slutsatsen strider mot tidigare resonemang i betänkandet där det konstateras att etablerad urminnes hävd endast kan brytas till följd av att marken inte utnyttjats under en tidsperiod som motsvarar den tid som krävs för etablering av urminnes hävd, påpekar de sakkunniga. De sakkunniga framhåller här att det finns anledning att vid eventuella ifrågasättande av kommissionens slutsatser - det gäller såväl samernas som markägarnas ifrågasättande - rörande gränsdragning inom vissa områden förutsättningslöst göra en självständig bedömning av det historiska källmaterialet i kombination med bedömningen av vad som etablerar urminnes hävd.

Det ligger förvisso inte inom ramen för utredarens uppgifter att framlägga rättspolitiskt grundade förslag framhåller de sakkunniga, men de anser det vara viktigt att påvisa de rättsliga problem som döljer sig bakom den traditionella analys utredningen gjort.

Experterna Elisabet Israelsson och Bror Saitton reserverar sig mot utredningens uppfattning att det krävs omkring 90 år för att urminnes hävd till renbete ska uppstå. Deras uppfattning är att bedömningen avseende urminnes hävd för renskötseln bör vara flexiblare. Det gäller hur den upparbetas, avbrottstider, särskilda förutsättningar för varje enskilt område och skälen till varför samerna valt att inte använda ett område under en period. Här måste beaktas om annan markanvändning förhindrat samernas användande av marken under en längre tid. Att tidsbestämma kvalifikationstider och tider för avbrott på det sätt som utredningen gjort är inte lämpligt, framhålls i det särskilda yttrandet.

Reservanterna Israelsson och Saitton anser att utredningens indelning i områden som utgår från hur stark rätten bedöms vara till renbete i och för sig är riktig, dock att det vid gränsdragningen mellan olika typer av områden är viktigt att göra en logisk gränsdragning utifrån historiska förhållanden samt förutsättningarna för renbetet. Det är viktigt att skapa gränser som beaktar rennäringens förutsättningar och behov av marker i både i historisk tid och nutid.

Om detta inte görs finns det risk för att utredningens förslag leder till ytterligare konflikter och problem. För att uppnå en praktiskt hanterbar situation anser reservanterna att det är viktigt att gränsdragningen görs så att områden inte sprängs sönder eller gränserna för renbetet blir taggiga. Områden där renbetesrätt inte anses föreligga efter tredskodom bör utgöra en egen kategori som inte är att jämföra med de områden där en rättslig prövning av frågan skett, menar reservanterna.

Sametinget delar här de sakkunnigs Julstad, Modéer, Westling och experterna Israelsson och Saittions analys och slutsatser.

5.1 Sedvana

Eftersom begreppen sedvana och tradition har en svag ställning i den moderna svenska rättskulturen efterlyser de sakkunniga Julstad, Modéer och Westling, med den internationella jämförelsen som bakgrund, en djupare analys om olika former av rättigheter som skulle kunna uppstå genom utnyttjande av markområden, intensivt såväl som extensivt. En sådan analys, menar de sakkunniga, hade kunnat påverka slutsatserna rörande såväl det som i betänkandet benämns den yttre som den inre gränsen, dock framförallt rätten till mark- och vattenområden innanför den inre gränsen. De sakkunniga menar att ett resonemang om olika former av bruks- och äganderättsbegrepp borde ha utvecklats innan några slutsatser om ägande och brukanderättsformer drogs.

Det bör i detta sammanhang framhållas att den internationella jämförelsen i kapitel 13 därför utgör en viktig och betydelsefull del för utredningsuppdraget i sin helhet som bättre hade

kunnat tillvaratas inom ramen för uppdraget, vilket också understryks av de sakkunniga. Det hade bland annat varit önskvärt att tydligare ha uppmärksammat att det i andra rättskulturer finns andra former av bruksrättigheter, och även olika former av delad äganderätt, än de i svensk rättstradition, samt vilken betydelse detta skulle kunna ha för synen på rätten till vinterbeten och självbestämmandet över mark som traditionellt bebos och innehas av samerna. Som exempel kunde en ytterligare fördjupad belysning av det norska begreppet "alder tids bruk" med en diskussion om bevisbördans fördelning mellan samer och skogsägare i förhållande till den svenska rättsfiguren "urminnes hävd" i de nuvarande rennäringslagen ha gjorts, menar de sakkunniga.

Frågeställningar om rättsinstitutet urminnes hävd och sedvana analyseras och diskuteras i Christina Allards nyligen framlagda doktorsavhandling, *Two sides of the coin: rights and duties. The interface between environmental law and Saami law based on a comparison with Aotearoa/New Zealand and Canada*. Avhandlingen lades fram den 27 september 2006 vid enheten för rättsvetenskap vid Luleå tekniska universitet. I avhandlingen har Christina Allard studerat den rättsliga grunden för den samiska sedvanerätten och relationen mellan miljölagstiftningen och de traditionella samiska rättigheterna. Att de samiska rättigheterna till mark och vatten, sedvanerätten, inte är tydligt reglerade och rättsligt oklara på många punkter, framgår av avhandlingen. Att rättssystemet inte förmår synliggöra den traditionella markanvändningen är ett stort problem. I avhandlingen görs en bred analys av begreppet urminnes hävd. Urminnes hävd är ett gammalt begrepp med rötterna i kyrkorätten som utvecklats inom bondekulturen. Urminnes hävd har i princip inte använts förrän frågan om samisk markanvändning blev aktuell, framhåller Allard i sin avhandling. Dessutom menar Allard att förutsättningar som är knutna till urminnes hävd inte är direkt förenliga med traditionell samisk markanvändning. Allard menar också att man måste utreda vad sedvanerätten innehåller, inom vilka områden den ska gälla och vilka personer eller grupper som ska omfattas av den.

Sametinget ställer sig bakom de sakkunnig Julstad, Modéer och Westling konstaterade att begreppen sedvana och tradition har en svag ställning i den moderna svenska rättskulturen och att de därför är nödvändigt med en internationell jämförelse som bakgrund göra en djupare analys om olika former av rättigheter som skulle kunna uppstå genom utnyttjande av markområden, intensivt såväl som extensivt. Christina Allards nyligen framlagda doktorsavhandling om rättsinstitutet urminnes hävd och sedvana pekar också i samma riktning. Utredningens förslag skulle efter en sådan analys sannolikt påverkat slutsatserna både vad gäller rättsförhållandena i anslutning såväl en *yttre* som *inre* gränsen.

5.2 Rättspraxis

Den begränsande rättspraxis bekräftar också de problemställningar som de sakkunniga Julstad, Modéer och Westling och jur.dr. Allard påvisar med tillämpningen av rättsinstitutet urminnes hävd. Erfarenheterna på norsk sida av tillämpningen av det motsvarande rättsinstitutet "alder tids bruk" är liknande. På norsk sida har dock lagstiftaren gjort en

förändring av bevisbördans fördelning mellan renskötande sameer och markägare, vilket har dämpat konfliktnivån och processvilligheten.

Dessutom har vissa samebyar av ekonomiska skäl inte kunna gå i svaromål, med en tredskodom som följd, vilket inneburit att någon rättslig prövning inte skett.

6. Den yttre gränsen

Sametinget plenum uttalade den 24-26/10 2006 som sin mening uttala att man stödjer utredningen ansats att indela renskötselområdet i olika kategorier, men ifrågasätter avgränsningarna i framförallt kategori 3 och 4, dels där lagakraftvunna domar på ett antal enskilda fastigheter belastar hela renbetestrakten, t ex i Härjedalen, dels att vinterbetesområden där tredskodomar meddelats ingår i kategorin, även om ingen rättslig prövning skett, dels att förutsättningar inom kategori-3 området varierar så pass mycket att området i sin helhet inte kan utgöra samma kategori.

Utredningens tolkning av begreppet "urminnes hävd" och de slutsatser som kan dras av det historiska materialet har dock inte i alla delar på ett konsekvent sätt lagts till grund för gränsdragningen av utredaren som tidigare framhållits. Inom exempelvis vissa områden där det historiska materialet visar att urminnes hävd till vinterbeten har etablerats, så görs tolkningen att det endast är sannolikt att en sådan rätt föreligger, därför att markägarna i dag är av annan uppfattning påpekar bl.a. de sakkunniga Julstad, Modéer och Westling.

Sametinget ställer sig bakom de sakkunnigas hållning att utredningen slutsatsen strider mot tidigare resonemang i betänkandet där det konstateras att etablerad urminnes hävd endast kan brytas till följd av att marken inte utnyttjats under en tidsperiod som motsvarar den tid som krävs för etablering av urminnes hävd.

Utredningens inkonsekventa hållning skapar här ett trovärdighets problem för hela förslaget som rör den *yttre gränsen*.

6.1 Lappland och (11.1)

Sametinget delar utredningens uppfattning att renskötselrätt finns hela landskapet Lappland.

6.2 Norrbotten(11.2)

Hela Norrbotten utgör renbetesområde av kategori 1. Den historiska dokumentation som finns för dessa områden samt förutsättningarna för renbetet visar att det är klarlagt att det föreligger renbetesrätt inom dessa områden på ett sådant sätt att de ska bedömas utgöra områden av kategori.

Eventuella samtida invändningar mot renskötseln skall inte beaktas vid indelningen i olika kategorier. Områdena 2 A, B, C, D, F, G, H samt 3 A ska av denna anledning bedömas som områden av kategori 1. De principiellt grundade motiven framgår i punkt 4 i yttrandet.

I utredningen har en enklav inom område 3 A har hänförs till kategori 4. Skälet till detta är en tredskodom i Luleå tingsrätt, där det konstateras att vinterbetesrätt inte föreligger. Eftersom samebyarna av ekonomiska skäl kunde gå i svaromål har domstolen inte gjort någon rättslig bedömning. Mot denna bakgrund borde utredningen gjort en mer ingående analys materialet i området. Området 4 A bör således utgöra en egen kategori då situationen skiljer sig från området 4 B.

Område 2 C bör också klassificeras som ett område av kategori 1. Utredningen har lagt för stor vikt vid renbetesmarksutredningens karta från 1966 och förbisett andra tolkningsdata. Det bör här understyrkas att renbetesmarksutredningens karta utgör ett planeringsunderlag och inte en dokumentation av sedvanerättsmarker.

6.3 Västerbotten (11.3)

Sametinget stöder utredningens konstaterade att renskötselrätten är odiskutabel i område 1 A. Sametinget har svårt att förstå varför utredningen hänför marken i 2 D till ett kategori 2 område. Det frambragta historiska materialet talar för att marken ingår i renskötselområdet.

I område 5A, Bjuröhalvön pågår en rättsprocess. I utredningen konstateras att tingsrätten intagit en annan ståndpunkt i spörsmålet om samebyn företräder hela samekollektivet än utredningen. Bakgrunden är att tingsrätten avvisat markägarnas talan mot Svaipa sameby.

6.4 Ångermanland, Medelpad och Helsingland (11.4)

Beträffande områdena 2 F har förvisso invändningar framförts till utredningen, men det är inget skäl till områdena klassas enligt kategori 2. Det historiska materialet ger stöd för att renbetesrätten i områdena är så stark att de ska klassas som områden av kategori 1 fram till linjen Örnköldsvik-Långsele-Bispgården. Övriga områden norr om Ångermanälven bör klassas som kategori 2.

Beträffande de norra delarna av området 3 B finns ett tillräckligt historiskt material för att kunna konstatera att det rör sig om ett område av kategori 1.

Rörande område 5B där nu process pågår talar har utredningen ansett sig förhindrat att redovisa någon egen bedömning för detta område. Första rättinstans har avvisats markägarnas talan i det s.k. Nordmalings-målet. Domen är överklagad till HovR. Med utgångspunkt från det rätthistoriska materialet talar det mesta för att området och närliggande områden bör hänföras till renskötselområde, utan att ta hänsyn till processuella och andra omständigheter kommer att behandlas i själva domstolsprocessen.

6.5 Jämtland (11.5)

Sametinget delar utredningens ståndpunkt att huvuddelen av landskapet Jämtland ligger inom renskötseområdet.

Generellt kan sägas att utredningen bedömningar är fragmenterade både i tid och rum. Rennäringens funktionella samband har förbisett eller inte förstås när bedömningar gjort för jämförelsevis små områden. Detta gäller också i gränsområden där marker med renskötselrätten angränsar marker där renskötselrätt inte anses föreligga.

Rennäring- och samhällsförändringarna beaktas ej i någon hög grad i bedömningarna. De historiska och andra förhållandena i Jämtlands län skiljer sig markant från renskötseområdet i övrigt. Jämtland införlivades i det svenska kungadömet först år 1645. Avvittringsprocessen startade tidigare Jämtland än i Västerbotten och Norrbotten osv.

6.5.1 Östa delen

Sametinget har här svårt att förstå varför markägarnas samtida invändningar varit avgörande för hur området skall kategoriseras. Det historiska materialet talar i motsatt riktning och det är inte orimligt att bedöma markerna som kategori 1.

6.5.2 Söder om sjön Gesundet

Sametinget ifrågasätter att området söder om Gesunden och öster om Nyhem kan anses vara ett område av kategori 3. Det historiska materialet och den kännedom som finns om hur marken använts för renskötsel gör att det är helt klart bevisat att vinterbete finns i området. Området bör därför klassas som ett område av kategori 1.

Området bör utredas ytterligare för att klarlägga all omständigheter innan området kategoriseras.

6.5.3 Ännu längre söderut. Kälarne och Ljungå

Beträffande området ännu längre söderut, Kälarne och Ljungå förslår utredningen att det skall klassas som ett område av kategori 3. Området ligger inom den gränsdragning Huss gjorde på 1950-talet. Området har inte på senare tid använts för renbete.

Området bör utredas ytterligare för att klarlägga all omständigheter innan området kategoriseras.

6.5.4 Västerut, Stugun-Nyhem, Stavre, Brunflo, Bodsjö, Orrviken,

Sametinget får här åter konstatera att allena markägarnas invändningar medfört att 2 H, västerut, Stugun-Nyhem, Stavre, Brunflo, Bodsjö, Orrviken bedömts vara kategori 2. Med hänsyn till markernas utformning och rennäringens funktionella samband är kategoriseringen märklig. 2 H bör klassificeras som ett kategori 1 området.

Området bör utredas ytterligare för att klarlägga all omständigheter innan området kategoriseras.

6.5.5 Området kring sjön Näkten

Enligt utredningen är området öster om Näkten är av sådan karaktär att det bör redovisas som en enklav med bevisad renbetesrätt. Enklaven omges av ett område där det inte finns betesrätt.

Området bör mot bakgrund vad som hittills framkommit utredas ytterligare för att klarlägga all omständigheter innan området kategoriseras

6.5.6 Korridoren över Myrviken

Beträffande korridoren vid Myrviken borde inte Huss utredning ha fått den betydelse som utredningen gjort gällande. Med hänsyn till närheten till angränsande sedvanerättsområdena och med beaktande av det historiska materialet anser vi att området väster om Stavre och söderut utgör ett område av kategori 1.

Området bör utredas ytterligare om tveksamhet finns och för att klarlägga all omständigheter innan området slutligen kategoriseras

6.5.7 Klövsjö-Rätan

Beträffande området kring Klövsjö-Rätan framkommer det i Huss utredning att renskötselrätt föreligger i området. Tingsrättsdomen i de s.k. Rätan-målet talar i motsatt riktning.

Området arrondering och rennäringens funktionella samband tillsammans med dokumenterad användning av området ger vid handen att området bör ytterligare utredas.

6.5.8 Öster om Storsjön

Avseende bedömningen av området väster om Storsjön delar vi utredningens konklusion.

6.5.9 Västra och centrala Jämtland

Sametinget delar utredningen bedömning att dessa marker utgör renbetesområden.

6.6 Härjedalen

Sametinget principiella utgångspunkt är att det finns sedvanerätt till renbete i Härjedalen. Samerna i de södra delarna av *Sápmi*, kallat det sydsamiska området, tidigt kom i kontakt med den svenska och danska/norska kultursfären. Det sydsamiska området blev tidigt en del av den svenska och dansk/norska statsbildningen. Denna kontakt ledde till en stark press på det samiska samhället och dess resursgrundlag och att denna process ledde till att det sydsamiska språket och samhället samt de sydsamiska näringarna, rättsreglerna och kulturen marginaliserades. Den traditionella samiska markanvändningen och den samiska sedvanerätten kom i underläge mot den konkurrerande svenska och dansk/norska markanvändningen och rättstillämpningen. Denna kontakt och process blev av berörda stater officiellt karaktäriserats som en "kulturkamp" mellan ett modernt västerländskt samhälle i utveckling och ett rasmässigt underlägset naturfolk, dömt att gå under.

Huvudorsaken till den uppkomna situationen är Sveriges riksdags och regerings oförmåga att ändra en lagstiftning antagen under rasismens tidevarv och som närmast omöjliggör för samisk traditionell markanvändning att nå framgång i tvist med svensk markanvändning.

Renbetesmålet är både i sak och form en tydligt och konkret exponent på att kulturkampen fortfarande strukturellt är en realitet och drabbar samerna i modern tid. Domen i Renbetesmålet måste sålunda se i ett perspektiv av vårt gemensamma koloniala förflutna. Högsta domstolens beslut att inte meddela prövningstillstånd speglar också detta. I avvisningen av prövningstillståndet finns en formulering om att domen innehåller intressanta rättsfrågor, men att dessa inte kan prövas på grund av hur parterna fört talan i målet. Detta tyder på att parternas processföring haft betydelse för utgången i målet. Kostnadssidan av rättsprocessen har inte heller varit jämställd. Markägarsidan har förutom rättsförsäkringar i svenska försäkringsbolag haft full uppbackning av statsbärande intresseorganisationer. Inget svenskt försäkringsbolag var för övrigt villigt att teckna rättsförsäkringar för den samiska parten.

Domen i renbetesmålet (Svegs tingsrätts mål T88/90), kan också ifrågasättas juridiskt, men beroende på hur parterna fört målet utifrån sina ekonomiska och andra förutsättningar och att domen är lagakraftvunnen finns här ingen anledning att t.ex. i detalj kommentera domstolens resonemang om urminnes hävd.

Domen har dock vunnit laga kraft. Den kommer att påverka situationen i Härjedalen för en lång tid framåt. Av det historiska materialet som utredningen tidigare redovisat har det framkommit vilka förhållanden som gjort att just Härjedalen har blivit det markanta konfliktområde det är och alltid har varit. Försörjningen baserade sig här både för samer och för bönder på bruk av fjälltrakterna, de förra genom renskötsel, de senare genom en fäboddrift som starkt expanderade på 1800-talet. Detta gjorde att det fanns en konkurrens om markerna även sommartid. Detta tillsammans med många andra faktorer har gjort att renskötseln i Härjedalen hela tiden har varit mycket utsatt. Staten, som på många sätt har skapat situationen, har inte gått in för att lösa problemen utan har lämnat åt parterna att lösa problemen framhåller utredningen.

Den uppkomna situationen måste ses som ett totalt misslyckande för staten. Nu ligger ett stort ansvar att genast agera för att hitta en politisk lösning. Det krävs att staten garanterar att renskötseln i Härjedalen får fortsatt tillgång till marker för att kunna bedriva renskötsel. Sametinget kräver ett tydligt agerande i denna fråga genast.

Avseende området som ligger inom Bergs kommun, 2 K, har utredningen gjort bedömningen att detta område utgör ett område av kategori 2 eftersom området inte undersökts tillräckligt. Sametinget anser att det är orimligt att av denna anledning klassa området på detta sätt. Eftersom området ligger i direkt angränsning till renbetesfjäll anser Sametinget att utredningen måste utgå från att det rör sig om ett område av kategori 1.

Sametinget stöder utredningens förslag att en genomgripande översyn skulle behövas mot bakgrund av de bristande möjligheterna till förhandla fram stabila avtalslösningar där det laga enligt kraftägande dom inte föreligger någon sedvanerätt (t.ex. Härjedalen) och områden där det enligt utredningens bedömning är oklart om sedvanerätt föreligger eller inte.

6.6.1 Pågående förhandlingar

Lappmarksgränsen drogs upp under 1700-talet och odlingsgränsen under 1800-talet i Västerbottens och Norrbottens län för att skydda lappmannanäringarna och senare renskötseln. Lappmarkerna är belägna ovanför lappmarksgränsen. När det gäller vinterbetesmarkerna är endast de som är belägna ovanför lappmarksgränsen geografiskt bestämda. Huvuddelen av vinterbetesmarken är således inte geografiskt avgränsad. Avgränsningen bestäms i stället av var renskötsel av ålder bedrivs vissa tider av året. Den bristande kännedomen om renskötselområdets yttergränser tillsammans med avoghet mot den samtida rennäringen har medfört att sju domstolsprocesser som berör tolv samebyar inletts mellan fastighetsägare och samebyar om förekomsten av sedvanerätt till renbete. Svegs tingsrätt belade i dom den 21 februari 1996 att någon av avtal oberoende rätt till renbete till förmån för samebyarna inte belastade de aktuella fastigheterna. Hovrätten gjorde ingen ändring. Högsta Domstolens avvisade den 29 april 2004 samebyars ansökan om prövningsstillstånd i det s.k. Renbetesmålet. Berörda samebyar nu beslutat att föra upp saken till Europadomstolen.

I ett liknande mål kallat Nordmalingsmålet vid Umeå tingsrätt där ett antal samebyar hade stämts av en krets markägare avvisade domstolen markägarnas talan i en dom den 19/1 2006. Domen är överklagad.

Regeringen initierar i ett beslut den 1/9 2005 medling i Renbeteskonflikten. Regeringen uppdrog till Jordbruksverket i uppdrag att arbeta för att förhandlingarna mellan samebyarna i Härjedalen och markägare i Härjedalen om ersättning för renarnas vinterbete kommer till stånd. Jordbruksverket anlät Bo Dockered för att sköta förhandlingarna. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2006. Mot bakgrund av svårigheter att hitta en lösning beslutade regeringen den 4 maj 2006 att uppdraga åt Jordbruksverket att fortsätta arbetet med att verka för

förhandlingar mellan samebyarna i Härjedalen och markägare i Härjedalen om rätt till vinterbete för renar. Jordbruksverket ska senast den 31 december 2006 redovisa till regeringen hur arbetet gått. Den stora stötestenen är nivån på markarrendet. Från samebyarnas sida har uttalats att det inte finns några större ekonomiska marginaler i rennäringen i berörde samebyar för att bära eventuella arrendekostnader. Från regeringen sida har man hittills avvisade en statlig finansiering av arrendet.

Ända sedan den första renbeteslagens tillkomst, 1886 års lag angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, och de därpå följande 1898 och 1928 års renbeteslagar har samernas rätt att vintertid låta sina renar beta omfattat de områden som de har besökt enligt gammal sexvana. I förarbetena till lagarna har försök gjorts att bedöma inom vilka områden vinterbete sker. Redan i förarbetena till 1886 års lag diskuterade man att dra upp en yttre gränslinje för renskötselområdet vilken inte skulle få överskridas. Detta bedömdes dock inte vara praktiskt genomförbart. I prop. 1928:43 med förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m.m. anfördes att på mark utanför lappmarkerna och renbetesfjällen är renskötsel i princip bara tillåten vintertid och bara inom sådana områden där sedvanerätt föreligger.

Bestämmelserna om rätten till vinterbete överfördes i princip oförändrade till den nu gällande rennärlagslagen från år 1971. Samerättsutredningen uttalade i huvudbetänkandet Samerätt och sameting (SOU 1989:41) att sedvanemarkerna omfattar stora områden.

Sametinget får här understryka att utgångspunkten är att renskötseln måste ha tillgång till avgiftsfritt vinterbete för att långsiktigt kunna säkra en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennäring. Statsmakten måste här kraftfullt agera för garantera en fortstätt samisk renskötsel i Härjedalen.

6.6.2. Några avslutande synpunkter på vinterbetsmarkerna

Sametinget stöder utredningen slutsats att tillgången till vinterbete i Härjedalen är av stor betydelse för rennäringens fortlevnad inom samebyarna i Härjedalen och södra Jämtland. Trots detta väljer utredningen att på grundval av utgången av renbetesmålet som rör ett antal fastigheter bedöma huvuddelen av betesområdet som kategori 4. Renbetesfjällen, på vilka renskötselrätten är lagfäst, åtskiljs på många håll av dalgångar där det antingen enligt domen inte finns någon betesrätt eller där denna annars är oklar. Utredningen uttalar mot bakgrund av denna uppfattning att samerna i vart fall har en på sedvanerätten grundad flyttningsrätt över sådana områden.

Utredningen gör en analys om möjligheterna att genom avtal garantera rätt till bete på annans mark. Detta utvecklas i avsnitt 10.5.16. Där konstateras dels att renskötselområdet kan inte utvidgas eller inskränkas på annat sätt än genom lagstiftning, dels att renbetesrätten inte tillkommer enskilda näringsidkare eller samebyar, utan samerna som folkslag, vilka saknar företrädare med behörighet att avtalsvis avstå från rättigheten. Den senare utsagan om vem renbetesrätten tillkommer kan diskuteras och frågan är lång ifrån uttömd. Dessutom kan man

fråga sig varför utredningen använder begreppet det ålderdomliga begreppet "folkslag" i detta sammanhang.

Utredningen framhåller i anslutning till sina resonemang i nämnda avsnitt att den rättsliga regleringen av rennärningen har sin grund i en tid då samerna ställdes under statligt förmyndarskap. Deras intressen skulle tas till vara av lappfogdarna och länsstyrelserna. Regleringen framstår i dag enligt utredningens mening som i många hänseenden föråldrad och den bidrar inte till en tillfredsställande utveckling av rennärningen. De bristande möjligheterna till stabila avtalslösningar är särskilt besvärande när marken behövs för rennärningen, men där det enligt laga kraftvunnen dom inte föreligger någon sedvanerätt (t.ex.

Härjedalen) understryker utredningen. Detsamma gäller de områden där det enligt utredningens bedömning är oklart om sedvanerätt föreligger eller inte. Det är uppenbart att det skulle behövas en genomgripande översyn understryker utredningen, men att sådan inte ankommer utredningen.

6.7 Idre sameby

Renskötseln i Idre, Dalarna har en bakgrund som skiljer sig från t.ex. renskötseln i Härjedalen. Förutsättningarna för renskötseln i Idre borde utifrån sina egna förutsättningar. En lagakraftvunnen tredskodom från 2001 innebar att Idre sameby förlorade rätten till vinterbete i Älvdalens kommun. Vissa av dessa fastigheter ligger dessutom inom Idre samebys året-runt-marker. I utredningen framhålls att det kan ifrågasättas om tredskodomen medfört att renskötselrätten upphört där. Denna fråga kräver enligt utredningen en närmare undersökning på fastighetsnivå.

Sametinget förutsätter att det oklara rättslaget utreds och klarläggs av statsmakten.

Trots att utredningen inte närmare utrett sedvanerätten till Idre samebys vinterbetesmarker, hänförs dessa till kategori 2. Det oklara rättslaget och det icke utredda sakförhållandena bedöms nu till samebyns nackdel. Det borde istället motsatsvis presumeras att sedvanerätt föreligger till något annat är bevisat. Utredningen värdering och bedömning av sakförhållanden verkar ställa högre krav på renskötseln företrädare utsagor än på markägarens utsagor, även på året-runtmarker.

Beträffande område 2 F ifrågasätter Sametinget utredningens bedömning. Utredningen kan inte bara med hänvisning till att området inte utretts hänföra området till kategori 2, utan man bör bedöma området av kategori 1 klass eller utredare närmare.

Vad gäller de områden som omfattas av tredskodomen hänförs till en annan kategori än den där en prövning skett i domstol (område 4 B). Jämför ovan vad som sagts avseende område 4 A.

Renskötseln förutsättningar i Idre bör utredas ytterligare för att klarlägga all möjliga omständigheter innan området kategoriseras.

7. Den inre gränsen

I uttalandet från Sametingets plenum den 24-26/10 2006 uttalades dels att det inte har framkommit tillräckliga argument för att frångå den bedömning som gjorts i betänkandet om ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25) att med traditionellt innehav avse sådana delar av året-runt-markerna som staten förvaltat in i våra dagar, dels påtala att utredningens snäva tolkning av vilka områden som traditionellt innehas inte är riktig. Att uteslutande utgå från renskötseln vid denna bedömning är för begränsande. Samernas övriga markanvändning måste beaktas i större omfattning.

Mot den bakgrunden avvisade Sametingets plenum utredningens förslag som rör den inre gränsen i sin helhet. Förslaget har enligt Sametinget mening ingen juridisk eller rättshistorisk förankring och tillsammans med den traditionella analys utredningen gjort, tangerar den utredningens uppdrag. Utredningens uppgift var inte att framlägga ett rättspolitiskt grundat förslag betonas i uttalandet.

Utredningen har konstaterat att endast statligt ägd mark som exklusivt nyttjas av samerna är begränsat till områden i anslutning till anläggningar med omkringliggande områden. Reservanterna Israelsson och Saitton anser att detta är en alltför begränsande tolkning av vad som utgör mark som samerna traditionellt innehar. Samerna har under lång tid i stort sett varit ensamma om att bruka marken inom året-runt-markerna. Det har också tydligt framgått genom uttalanden från statsmakten att denna mark har varit mark som varit avsedd för samernas uteslutandebehandling framhåller reservanterna.

Avsikten med ILO:s konvention 169 är att skydda urfolks rättigheter. För att skyddet ska få någon reell verkan måste de områden som det starkare skyddet finns inom vara av den storleken att behovet av marken kan bevaras långsiktigt. Reservanterna anser därför inte att utredningens snäva tolkning av vilka områden som traditionellt innehas kan vara riktig. Att uteslutande utgå från renskötseln vid denna bedömning är för begränsande understryker reservanterna. Samernas övriga markanvändning måste beaktas i större omfattning. Reservanterna Israelsson och Saitton anser att det inte har framkommit tillräckliga argument för att frångå den bedömning som gjorts i betänkandet om ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25) att med traditionellt innehav avses sådana delar av året-runt-markerna som staten förvaltat in i våra dagar.

Beträffande utredningens förslag som rör den inre gränsen riktar de sakkunniga Barbro Julstad, enhetschef, Kjell Åke Modéer, professor och Kjell Westling, fastighetsråd hård kritik. Eftersom begreppen sedvana och tradition har en svag ställning i den moderna svenska rättskulturen efterlyser de sakkunniga, med den internationella jämförelsen som bakgrund, en djupare analys om olika former av rättigheter som skulle kunna uppstå genom utnyttjande av markområden, intensivt såväl som extensivt. En sådan analys menar de sakkunniga ha kunnat påverka slutsatserna rörande såväl det som i betänkandet benämnts den yttre som den inre gränsen, dock framförallt rätten till mark- och vattenområden innanför den inre gränsen.

De sakkunniga menar att ett resonemang om olika former av bruks- och äganderättsbegrepp borde ha utvecklats innan några slutsatser om ägande och brukanderättsformer drogs. Den internationella jämförelsen i kapitel 13 utgör därför en viktig och betydelsefull del för utredningsuppdraget i sin helhet som bättre hade kunnat tillvaratas inom ramen för uppdraget understryker de sakkunniga. Det hade bland annat varit önskvärt att tydligare ha uppmärksammats att det i andra rättskulturer finns andra former av bruksrättigheter, och även olika former av delad äganderätt, än de i svensk rättstradition samt vilken betydelse detta skulle kunna ha för synen på rätten till vinterbeten och självbestämmandet över mark som traditionellt bebos och innehas av samerna betonar de sakkunniga. Som exempel kunde en ytterligare fördjupad belysning av det norska begreppet *alder tids bruk* med en diskussion om bevisbördans fördelning mellan samer och skogsägare i förhållande till den svenska rättsfiguren urminnes hävd i de nuvarande rennäringslagen ha gjorts menar de sakkunniga.

Utredningens slutsatser rörande avgränsning av mark som bör avskiljas och tilläggas samerna som självständigt ägda fastigheter inom den inre gränsen vilar således på en allt för lös grund hävdar de sakkunniga. Det ligger förvisso inte inom ramen för utredarens uppgifter att framlägga rättspolitiskt grundade förslag men de sakkunniga anser det vara viktigt att påvisa de rättsliga problem som döljer sig bakom den traditionella analys utredningen gjort. Det sakkunnigas kritik av utredarens resonemang och slutsatser kring begreppet urminneshävd, bristen på fördjupning av diskursen om sedvana i förhållande till både frågeställningarna kring den yttre gränsen och inre gränsen är allvarliga brister i utredningen.

Sametinget delar de både reservanterna Israelsson och Saitton synpunkter och de sakkunniga Julstad, Modéer och Kjell Westling skarp kritik av förslaget avseende den inre gränsen. Det inte framkommit tillräckliga argument för att frångå den bedömning som gjorts i betänkandet om ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25) rörande de marker samerna traditionellt innehar.

Det är förvisso fritt för utredningen att framlägga rättspolitiskt grundade förslag, men detta bör i såll fall uttalas klart och tydligt, utan ansträngda juridiska resonemang.

Sametinget avvisar i alla delar förslaget som rör den inre gränsen. Frågeställningarna kopplande till den inre gränsen bör utredas vidare.

8. Ny klassificering av Muonio sameby

I gränsdagningskommissionens betänkande framhålls att det ligger utanför utredningen uppdrag att ta ställning till hur en på sedvanan grundad gränsdragning mellan olika samebyars betesområden skall göras. Muonio sameby – den nordligaste av koncessionssamebyarna – har i flera sammanhang tidigare gjort anspråk på att klassas som en skogssameby. Gränsdagningskommissionen redovisar också att Muonio samebyn vänt sig till utredningen för att få stöd för sin begäran och redovisat en del material som underlag för sak. Gränsdagningskommissionen uttalar dock att det inte ligger inom uppdraget att uttala sig om samebyarnas klassificering. Gränsdagningskommissionen anser sig dock inte förhindrad att

som utredningens uppfattning uttala att det med hänsyn till hur renskötseln bedrivs och till att denna till alldeles övervägande del även i ett historiskt perspektiv är samisk finns fog för att Muonio sameby bör klassificeras till att vara skogssameby. Gränsdragningskommissionen påpekar i detta sammanhang att det bör beaktas att Muonio sameby inte gör anspråk på den jakt- och fiskerätt som tillkommer samebyar innanför lappmarksgränsen.

Mot bakgrund av utredningens initiativ vill Sametinget uttala sitt stöd till för att Muonio koncession sameby klassificeras som skogssameby. Gränsdragningskommissionen uppfattning med hänsyn till hur renskötseln bedrivs och till att denna till alldeles övervägande del även i ett historiskt perspektiv är samisk finns fog för att Muonio sameby bör klassificeras till att vara skogssameby. Mot bakgrund av tidigare offentliga utredningen om Muonio samebys klassificering från koncessionssameby till skogssameby och gränsdragningskommissionens konklusioner och uppfattning i denna sak bör frågan om Muonio samebys klassificering behandlas i den fortsatta beredningen av gränsdragningskommissionens förslag.

Sametinget har fått förlängd remisstid till och med den 13 november 2006.

Yttrandet har beslutats av Sametingets styrelse den 6 november 2006.

Lars-Anders Baer
styrelseordförande

